MA'NAN SOG'LOM AVLOD TARBIYASIDA ABU RAYHON BERUNIY MEROSIDAN FOYDALANISH

Usmonova Shaxzoda
TDPU Unversiteti 101-Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi
(ma'naviyat asoslari)

https://doi.org/10.5281/zenodo.15356468

Annotatsiya. *Mazkur maqloda Ma’mun akademiyasida faoliyat ko‘rsatgan buyuk olimlardan biri bo’lgan Abu Rayhon Beruniyning ma’naviy-axloqiy, pedagogik qarashlari hamda ularni yoshlar ongiga imkoniyatlari haqida to‘xtalamiz.*

Kalit so’zlar: *ta’lim, aql, bilim, kasb-hunar, fan, taraqqiyot strategiyasi.*

Abstract. *In this article, we will focus on the spiritual, moral, and pedagogical views of Abu Rayhan Beruni, one of the great scholars who worked at the Mamun Academy, and his work on the consciousness of young people.*

Keywords: *education, intelligence, knowledge, profession, science, development strategy.*

KIRISH

Beruniy ta’lim-tarbiya birligiga barkamol, aqlli va m a’naviyatli insonni tarbiyalash vositasi sifatida qaraydi, mehnat va kasb ta ’limi, oila tarbiyasi va tarbiya birligiai tavsiya etadi, o‘z asarlarida mutafakkir insonning m a’naviy boyligini sharaflaydi, uni madaniyatli va ma’rifatli, aqlli va idrokli qilib tarbiyalashga chaqiradi; xotira, aql, ilhom, qobiliyatlari, tajriba va ko‘nikmalarga katta ahamiyat beradi. Beruniy fikricha, bilim insonni ulug‘laydi, ezgulikka, donolikka chorlaydi. Biroq mutafakkir komillikka yuksak aqliy va ma’naviy xislatlami tatbiq etish jarayonida erishishi mumkin, deydi.

Beruniy bilim insonni to ‘g ‘ri yo‘lga boshlashiga qat’iy ishongan. «Kishi tabiati bilolmagan narsani bilishga muhabbatlidir, faqat haqiqiy bilimga ega bo'lganda, bilolmagan narsani bilishga ehtiyojli bo'lib axtarganini topadi, bilimini chuqurlashtiradi...

Haqiqatan ham, Beruniyning cc haqidagi ma'rifiy-pedagogik qarashlari mazmunida barcha ezgu ishlarning asosi ma’rifatda ekanligi haqidagi g‘oya asosiy o'rinda turadi. Abu Kayhon Beruniyning mehnatga munosabati e ’tiborga molik. Uningcha, aql, mehnat va uni erkin tanlash inson hayoti va ijtimoiy holatini belgilab beradi. Ta’lim asosida esa insonlarning eng olijanob niyatlari - tushunish, o'zaro yordam, o‘zaro manfaatlilik, ehtiyojlami birgalikda qondirish, umumiy qiziqishlar yotadi.

Allomaning fikricha, bu ezgu fazilatlar har bir insonning ajralmas ma’naviy tam oyiligaaylanmog‘i lozim. Inson hamisha boshqalarning manfaatlari, m a’lum vazifalarni bajarish zarurati haqida o'ylashi kerak. Zero, bu insonning dunyoda mavjudligi tamoyilidir[1]

Beruniy m a’naviy tarbiyada ilmning rolini birinchi o ‘ringa olib chiqadi. U insonlarni o ‘zida yuksak m a’naviy fazilatlarni tarbiyalashga chaqiradi. Yuqorida aytilganidek, xalqning qashshoqlik va nodonlikdan fan ma’rifat va mehnat yordamida qutqarish mumkin, deb biladi. Bilim egallashni esa ko‘p kuch, vaqt va sabot talab qiladigan katta mehnat hisoblavdi. «Fanlarning foydasi - ular yordamida oltin va kumush to‘plash emas, balki kerakli narsalar hosil qilish»

Shu o’rinda O‘zbekistonda keyingi besh yillikda amalga oshiriladigan islohotlarning zarur siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-ma’rifiy asoslarini yaratib berishga qaratilgan Yangi O‘zbekistonning 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi loyihasi va bu

[1] 0 ‘qituvchi, 1 999.- B. 126.

loyhaning yoshlar va kang jamoatchilikning ongini oshirishdagi o’rni va ahamiyatini keltirib o’tishni joiz beb topdik. Taraqqiyot strategiyasining beshinchi qismida

“Ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash, ushbu sohani tubdan isloh etish va yangi bosqichga olib chiqish”ga alohida urg’u beriladi.

Shu o’rinda allomaning olim axloqiga oid fikrlarini barcha davrlar ilm ahillari uchun vasiyat deb bilish mumkin. Bular soxtani haqiqiydan ajratish, fan rivojida aniq va zarur holatlarni farqlash, ilm-fanga sodiq bo‘lish, Fanning insonparvar asoslarini himoya qilishda iborat.

Shuning uchun ham allomaning ijodiy merosiga oid A.Irisov tomonidan nashr etilgan «Abu Rayhon Beruniy. 1000 hikmat», T. Doschanov, S. Hasanov tomonidan nashr etilgan «M a’mun Akademiyasi yulduzlari», T. Raufov tadqiqot ishi, B.Rozenfeldning «Abu Rayhon al-Beruniy» asari, A. Qayumovning «Abu Rayhon Beruniy, Abu ali Ibn Sino» asari, M.Xayrullaev tomonidan nashr etilgan «M a’naviyat yulduzlari», «Pedagogika tarixi» va « 0 ‘zbek pedagogikasi antologiyalarida» muhim m a’lumotlar berilganki, bularning barchasi Abu Rayhon Beruniy hayoti, ilmiy-ma’rifiy faoliyatiga bag‘ishlanadi.

Xulosa

Beruniynin g ilmiy merosini o ‘rganish shuni ko 'rsatadiki, u ma’naviy sifatlarga, ya’ni sh a 'n va qadr-qi mat, o ‘rtoqlik va do ‘stlik, yaxshilik, adolat va vijdon kabilarga alohida aham iyat bergan. Beruniy yoshlarni saxiy, insonlarga nibatan g‘amxo‘r va e’tiborli bo lishga, hamdardlik va yordam ko‘rsatishga chorlaydi.

REFERENCES

1. T a’lim m uam m olari jurnali. M a ’m un akadem iyasining 1000 yilligiga bag‘ishlangan m axsus soni, 2016.
2. Hasanov S.. Xorazm ma’naviyati darg‘alari. -T.: Adolat, 2011.
3. Hoshimov K, S.Ochil. 0 ‘zbek pedagogikasi antologiyasi. 2-jild. - T.: Q‘qituvchi, 1999.
4. Najmutdinova, D. K., & Kudratova, N. A. (2015). The application of insulin analogues in the treatment of type 2 diabetes mellitus: the focus on the cardio protection. Bulletin of the Karaganda University “Biology medicine geography Series”, 78(2), 70-77.
5. Shagazatova, B. X., & Qudratova, N. A. (2023). Tana vaznini tuzatishning operativ va operativ bo’lmagan usullari samaradorligini qiyosiy baholash.
6. Шагазатова, Б. Х., & Кудратова, Н. А. (2023). Бариатрическая хирургия в снижении индекса массы тела у лиц с ожирением: дис. Ўзбекистон, Самарканд.
7. Артикова, Д. М., Мирхайдарова, Ф. С., Ахмедова, Ф. Ш., & Артиков, А. Ф. (2023). Изучение инсулинового ответа на введение пиримидиновых нуклеотидов у пациенток с ожирением и синдромом поликистозных яичников: дис. Ўзбекистон, Тошкент.